

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้นำเสนอสาระที่เป็นทฤษฎี แนวคิด หลักการ จากการศึกษาเอกสารตำราต่างๆ ในเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ การวิเคราะห์กลุ่มผู้ประเมินที่เหมาะสมในการประเมินคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งเป็น 5 ตอน ดังต่อไปนี้ คือ

- ตอนที่ 1 มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ตอนที่ 2 การประเมินโรงเรียนในระดับประถมศึกษา
- ตอนที่ 3 การประเมินผลภายใน
- ตอนที่ 4 กลุ่มผู้ประเมิน
- ตอนที่ 5 เครื่องมือและเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน
- ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้พัฒนามาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอก และเป็นแนวทางให้หน่วยงานและสถานศึกษามุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานต่างๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) ซึ่งคณะรัฐมนตรีอนุมัติในหลักการ โดยอาจปรับตัวบ่งชี้ให้มีความชัดเจนมากขึ้นต่อไป ประกอบด้วย 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้ เน้นพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถตามศักยภาพ และมีความสุข มาตรฐานด้านกระบวนการ มี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ เน้นในด้านกระบวนการบริหารจัดการ และกระบวนการจัดการเรียนการสอน และมาตรฐานด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนดคุณลักษณะหรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่ และชุมชน โดยในรอบแรกของการประเมินภายนอก (ภายใน พ.ศ. 2548) จะทำการประเมิน 14 มาตรฐาน 53 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/ โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร
ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

ตัวบ่งชี้

1. มีการจัดองค์กร/ โครงสร้างการบริหารชัดเจน
2. มีปรัชญา แผนพัฒนา/ ธรรมนูญสถานศึกษา แผนการดำเนินงานของสถานศึกษา และตัวชี้วัดความสำเร็จ
3. มีการปฏิบัติตามแผน
4. ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม
5. มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลเปรียบเทียบกับเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง
6. มีระบบข้อมูลสารสนเทศครบถ้วน ถูกต้อง ตรงกับความต้องการและทันต่อการใช้งาน
7. มีการบันทึกและรายงานผลการประเมิน
8. มีการนำข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงงาน

มาตรฐานที่ 2 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติและสนองความต้องการของผู้เรียน
2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดแก้ปัญหา และตัดสินใจ
3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ แสวงหาคำตอบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และสื่อที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
5. มีการจัดกิจกรรมเพื่อฝึกและส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน
6. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสุนทรียภาพอย่างครบถ้วน ทั้งด้านดนตรี ศิลปะ และกีฬา
7. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย การทำงานร่วมกับผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน
8. มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง
9. มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษาของตน และมีความกระตือรือร้นในการไปเรียน

มาตรฐานที่ 3 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา
ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารและครูสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการร่วมกันจัดการศึกษา
2. มีการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้บุคลากรในสถานศึกษา และชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน
3. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาต่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
4. ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
ตัวบ่งชี้

1. มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา
2. ซื่อสัตย์สุจริต (และมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สำหรับระดับอาชีวศึกษา)
3. มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
4. ประหยัด (ใช้สิ่งของและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวมตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ อย่างประหยัดและคุ้มค่า)

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง
อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้

1. มีความกระตือรือร้น สนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุ - ผล
2. รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานศึกษา
3. สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมี
เจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้

1. สามารถทำงานตามลำดับขั้นตอนและผลงานมีประสิทธิภาพ
2. ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน พัฒนางาน สามารถทำงานอย่างมีความสุขและภูมิใจในผลงานของตนเอง
3. สามารถทำงานเป็นทีม (ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือ ยอมรับฟังความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม)
4. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
ตัวบ่งชี้

1. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์/ กลุ่มวิชา/ หมวดวิชาที่สำคัญไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ มาตรฐานขั้นต่ำ (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศาสตร์ คอมพิวเตอร์ และวิชาเฉพาะสาขาสำหรับอาชีวศึกษา)
2. มีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร

มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
ตัวบ่งชี้

1. มีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน
2. มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน
3. ร่างกายแข็งแรง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครู เพื่อนและบุคคลทั่วไป
4. รู้จักดูแลสุขภาพ และป้องกันตัวเองไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ
5. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมา ไม่เสพสิ่งเสพติด และปลอดภัยจากสิ่งมอมเมา

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา
ตัวบ่งชี้

1. มีความชื่นชม และร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานที่ 10 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อ
ต่อการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้

1. มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสม สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษา และความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น
2. มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 11 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้

1. สามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบและมีความคิดรวบยอด
2. สามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณาข้อดี - ข้อเสีย ความถูกต้อง - ผิด ระบุสาเหตุ - ผล ค้นหาคำตอบ เลือกริธีและมีปฏิภาณในการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างล้นติ และมีความถูกต้องเหมาะสม
3. มีความคิดริเริ่ม มีจินตนาการ สามารถคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้

มาตรฐานที่ 12 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ

ตัวบ่งชี้

1. ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง
2. ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์และเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง
3. ผู้บริหารมีความเป็นประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 13 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้

1. ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา
2. ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ครูมีความรู้ความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอนและการนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาคุณภาพ

มาตรฐานที่ 14 ครูมีคุณวุฒิ/ ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ

ตัวบ่งชี้

1. ครูมีความถนัด/ความเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติ
2. มีจำนวนครูตามเกณฑ์

ตอนที่ 2 การประเมินโรงเรียนในระดับประถมศึกษา

จากการศึกษาการประเมินโรงเรียนในระดับประถมศึกษา พบว่า มีการประเมินโรงเรียนทั้งหมด 5 รูปแบบ คือ

1. การประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน
2. การประเมินโรงเรียนดีเด่น
3. การประเมินคุณภาพ-ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา
4. การประเมินมาตรฐานโรงเรียน
5. การประเมินโรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

2.1 การประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน (กรมวิชาการ, มปป.)

การประเมินนี้จัดขึ้นเพื่อรับรางวัลพระราชทาน จากน้ำพระทัยอันเปี่ยมด้วยพระเมตตาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันที่ทรงมีพระราชปรารภแก่ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ล. ปิ่น มาลากุล) ในปี พ.ศ. 2506 เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนิน ทรงเปิดงานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียนในปีการศึกษา 2506 และพระราชทานรางวัลแก่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งจัดการศึกษาดีเด่น ใจความของพระราชปรารภมีว่า หากโรงเรียนใดจัดการเรียนการสอนดี ทำให้นักเรียนประพฤติดีและมีความรู้ดีก็เห็นสมควรให้รางวัลนักเรียนและโรงเรียนที่มีผลงานดีเด่น และทรงยินดีจะพระราชทานรางวัลดังกล่าวด้วย กระทรวงศึกษาธิการ (โดยกรมวิชาการ) ได้รับพระราชปรารภมาพิจารณาดำเนินการด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น และถือเป็นภารกิจสำคัญที่ปฏิบัติสืบต่อมาช้านาน เพราะนอกจากจะเป็นโอกาสอันดีในการทำกิจกรรมที่สนองพระราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว รางวัลพระราชทานยังถือเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดการพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาของชาติให้ดียิ่งขึ้นด้วย จึงเป็นที่ตระหนักชัดว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นทรงมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทรงเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาของชาติ พระราชทานคำขวัญกำลังใจแก่นักเรียน นักศึกษาที่มีความประพฤติดีมีผลการเรียนดีตลอดถึงผู้บริหารการศึกษาที่จัดการศึกษาได้มาตรฐานดีเด่น ด้วยการพระราชทานรางวัล ซึ่งในระยะแรกพระราชทานด้วยพระองค์เอง จวบจนบัดนี้เป็นเวลากว่า 30 ปี

ในการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทานระดับประถมศึกษานั้น สถานศึกษาจะถูกประเมินด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต รวม 6 ด้าน รายละเอียดพร้อมวิธีการประเมินและแหล่งข้อมูลสรุปได้ดังตาราง 1

ตาราง 1 รายการประเมินพร้อมวิธีการประเมินและแหล่งข้อมูลสำหรับการประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัล
พระราชทาน

ด้านที่	รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน	วิธีการประเมิน	แหล่งข้อมูล
1. ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน	1. ความรู้ความสามารถด้านวิชาการ 2. ความสามารถด้านการจัดการ 3. สุขภาพพลานามัย 4. การพัฒนาจิตใจ	ให้คะแนนตามหัวข้อพิจารณาในแต่ละรายการประเมิน 1คะแนนผลปรากฏชัดเจน 1 ข้อ 2คะแนนผลปรากฏชัดเจน 2 ข้อ 3คะแนนผลปรากฏชัดเจน 3 ข้อ 4คะแนนผลปรากฏชัดเจน 4 ข้อ	1. พิจารณาจากหลักฐานที่ปรากฏ 2. สังเกตพฤติกรรมนักเรียน 3. การสัมภาษณ์	1. ครู 2. นักเรียน 3. บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประเมิน ได้แก่ คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง ประกอบด้วยผู้อำนวยการสำนัก ผู้แทนหน่วยงานต่างๆ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ
2. งานวิชาการ	1. การบริหารวิชาการให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร 2. การจัดบุคลากรตรงตามหน้าที่ 3. การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา 4. การจัดสื่อการเรียนการสอน 5. การจัดบริการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน 6. การจัดการเรียนการสอน 7. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 8. การดำเนินการด้านการวัดผล 9. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน	เหมือนด้านที่ 1	1. พิจารณาจากหลักฐานที่ปรากฏ 2. การสัมภาษณ์ 3. สังเกตการสอนในชั้นเรียน	1. ครู 2. นักเรียน 3. บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประเมิน ได้แก่ คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง ประกอบด้วยผู้อำนวยการสำนัก ผู้แทนหน่วยงานต่างๆ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ
3. งานธุรการปกครองและบริหาร	1. การวางแผนระบบงานของงานสารบรรณ การเงินการบัญชีและพัสดุ 2. การบริหารงานสารบรรณการเงินการบัญชีและพัสดุ ให้เป็นไปตามระเบียบวิธีที่เกี่ยวข้อง 3. การวางแผนงานการปกครอง	เหมือนด้านที่ 1	1. พิจารณาจากหลักฐานและร่องรอยที่ปรากฏ 2. สัมภาษณ์/สอบถามบุคลากรที่เกี่ยวข้อง	บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประเมิน ได้แก่ คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง ประกอบด้วยผู้อำนวยการ

ด้านที่	รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน	วิธีการประเมิน	แหล่งข้อมูล
	4.ผลการดำเนินงานการปกครอง 5.การวางแผนการจัดบริการและสวัสดิการ 6.การให้บริการด้านสวัสดิการ		3. สังเกตการปฏิบัติจริงและทดลองใช้บริการจริง	การสำนัก ผู้แทนหน่วยงานต่างๆ ผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการ
4. ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน	1. การพัฒนาร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน 2. สถานศึกษาให้ความรู้และบริการแก่ชุมชน 3. สถานศึกษาได้รับความรู้และบริการจากชุมชน 4. เจตคติที่ดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน	เหมือนด้านที่ 1	1. พิจารณาจากหลักฐานและร่องรอยที่ปรากฏ 2. การสอบถาม	1. บุคลากรที่เกี่ยวข้อง 2. ครูอาจารย์ในโรงเรียน 3. ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น 4. ผู้ปกครองนักเรียน 5. ชุมชนบริเวณโรงเรียน ผู้ประเมินเหมือนข้อ 1
5. ความพร้อมด้านปัจจัยการศึกษา	1.นักเรียน 2.บุคลากรในสถานศึกษา 3.อาคารสถานที่ 4.บรรยากาศและสิ่งแวดล้อม 5.แหล่งข้อมูลทางวิชาการ	เหมือนด้านที่ 1	1.พิจารณาจากหลักฐานที่ปรากฏ 2.สำรวจสภาพทั่วไปของอาคารเรียน ห้องเรียน และบริเวณต่างๆ/ มุมความรู้	บุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้ประเมินเหมือนข้อ 1
6. ความดีเด่นของสถานศึกษา	1.แผนงาน/ โครงการสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ส่งเสริมการเรียนการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์เฉพาะหรือกิจกรรมดีเด่น 2. การดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ บรรลุตามวัตถุประสงค์เฉพาะหรือกิจกรรมดีเด่น 3. ผลงานเกิดจากการดำเนินงานตามแผนงาน/ โครงการ/ กิจกรรมดีเด่น	เหมือนด้านที่ 1	1. พิจารณาจากหลักฐานที่ปรากฏ เช่น แผนงาน/โครงการ 2. สังเกตร่องรอยการดำเนินงานและผลจากการดำเนินงาน 3. สอบถาม	บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประเมินเหมือนข้อ 1

เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือก

สถานศึกษาที่มีสิทธิ์รับรางวัลพระราชทานจะต้องผ่านเกณฑ์ ดังนี้

1. ได้ค่าเฉลี่ยรายข้อของคะแนนการจัดการศึกษาตามแบบประเมินสถานศึกษาแต่ละด้านทุกด้าน ไม่ต่ำกว่า 2.00 (50 %)
2. ได้ค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมการจัดการศึกษาตามแบบประเมินสถานศึกษาทุกด้าน ไม่ต่ำกว่า 3.50 (87.5 %) โดยให้สัดส่วนน้ำหนักของความดีเด่นด้าน 1-6 เป็น 3 : 2 : 2 : 2 : 1 : 2
3. ได้ค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมการจัดการศึกษาทุกด้านสูงสุด

สถานศึกษาที่จะได้รับรางวัลชมเชย (ลำดับที่ 2 - 3) ซึ่งพิจารณาเฉพาะระดับเขตการศึกษาต้องผ่านเกณฑ์ต่อไปนี้

1. ได้ค่าเฉลี่ยรายข้อของคะแนนการจัดการศึกษาตามแบบประเมินสถานศึกษาแต่ละด้านทุกด้าน ไม่ต่ำกว่า 2.00 (50 %)
2. ได้ค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมการจัดการศึกษาทุกด้านตามแบบประเมินสถานศึกษา ไม่ต่ำกว่า 3.00 (75 %)

2.2 การประเมินโรงเรียนดีเด่นของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สิริเพ็ญ เอมละออง, 2531; วีระ พลอยครบุรี, 2533)

เป็นการประเมินที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดให้มีขึ้นในวันประถมศึกษาแห่งชาติของทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ส่งเสริมและเผยแพร่บทบาทของโรงเรียนให้บุคคลทั่วไป เห็นความสำคัญของโรงเรียนประถมศึกษา และมีส่วนร่วมในการจัดการประถมศึกษา
2. ยกย่องคุณภาพและกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา อีกทั้งผู้บริหารโรงเรียนมีความตื่นตัวที่จะพัฒนางานในหน้าที่รับผิดชอบให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น
3. เสริมสร้างแรงจูงใจ ขวัญและกำลังใจให้ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครู

การพิจารณาโรงเรียนดีเด่นโรงเรียนดีเด่นนี้ได้พิจารณากลับกรองขึ้นมาตามลำดับขั้นคือ ตั้งแต่ระดับกลุ่มโรงเรียน ระดับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ ระดับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจนถึงระดับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้ได้โรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นจริงๆ สามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนประถมศึกษาอื่นๆ

เกณฑ์การประเมินแบ่งออกเป็นด้านๆ ดังนี้ คือ

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
2. คุณลักษณะของผู้บริหาร
3. พฤติกรรมการบริหารโรงเรียน
  - 3.1 การดำเนินการบริหารงานโดยทั่วไป
  - 3.2 การบริหารงานวิชาการ
  - 3.3 การบริหารกิจการนักเรียน
  - 3.4 การบริหารงานบุคลากร
  - 3.5 การบริหารงานธุรการ
  - 3.6 การบริหารงานอาคารสถานที่
  - 3.7 การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
4. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
5. ชวัญและกำลังใจของครู
6. ความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียน
7. ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนของครูผู้สอน

2.3 การประเมินคุณภาพ-ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์และกำแพงเพชร, 2540; หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี, 2540; ธรรมรัตน์ ร่มมนต์, 2542ไพโรจน์ รุจิระวิจักขณ์ และคณะ, 2542)

เป็นโครงการการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพ-ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ด้านปัจจัย กระบวนการและผลผลิตระดับจังหวัด ระดับเขต ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ โดยดำเนินการเป็นประจำทุกปี รายละเอียดในการประเมินคุณภาพ-ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษานำเสนอดังตาราง 2

ตาราง 2 รายละเอียดในการประเมินคุณภาพ - ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา

รายการประเมิน	เกณฑ์	วิธีการ	ผู้ให้ข้อมูล	ผู้ประเมิน
1. คุณภาพของปัจจัย ได้แก่ การประเมินคุณภาพของนักเรียน ครู ผู้บริหาร สภภาพทั่วไปของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนของครู สื่อการเรียนการสอนของนักเรียน และคุณภาพของห้องสมุด	80 คะแนนขึ้นไป มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก 50-79 คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง 0-49 คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับต้องปรับปรุง	การสำรวจ การสัมภาษณ์ การสอบถาม	ผู้บริหารโรงเรียน นักเรียน ครู ผู้ปกครอง กรรมการโรงเรียน	ศึกษานิเทศก์
2. คุณภาพของกระบวนการ ได้แก่ คุณภาพของกระบวนการที่เกี่ยวกับการบริหารและการจัดการในระดับโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน และกระบวนการเรียนการสอน	80 คะแนนขึ้นไป มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก 50-79 คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง 0-49 คะแนน มีคุณภาพอยู่ในระดับต้องปรับปรุง	การสำรวจ การสัมภาษณ์ การสอบถาม	ผู้บริหารโรงเรียน นักเรียน ครู ผู้ปกครอง กรรมการโรงเรียน	ศึกษานิเทศก์
3. คุณภาพของผลผลิต ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มวิชาทักษะภาษาไทย ทักษะคณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ	ร้อยละ 50 ขึ้นไป น่าพอใจ ร้อยละ 0-49 มีคุณภาพอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ	การทดสอบ	นักเรียน	ศึกษานิเทศก์

2.4 การประเมินโรงเรียนตามมาตรฐานโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.

2541 (จุลทะ ประสานศักดิ์, 2542; หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก, 2542; หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุตรธานี, 2542; หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุตรดิตถ์, 2543)

เป็นการประเมินที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษากำหนดให้ทุกโรงเรียนในสังกัดได้ประเมินตนเองเพื่อรับทราบจุดเด่นและข้อที่ควรปรับปรุงแก้ไขของตนเอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่เป็นระบบ และนำหน้าก่อนพระราชบัญญัติการศึกษาจะมีผลบังคับใช้ รายละเอียดของการประเมินนำเสนอในตาราง 3

ตาราง 3 รายละเอียดของการประเมินโรงเรียนตามมาตรฐานโรงเรียนของ สปช. พ.ศ. 2541

มาตรฐาน	เกณฑ์	วิธีการ	แหล่งข้อมูล	ผู้ประเมิน
1. มาตรฐานคุณภาพนักเรียน จำนวน 9 มาตรฐาน 12 ตัวบ่งชี้	ระดับคุณภาพ 3 ระดับ คือ ระดับ 1 , ระดับ 2 และระดับ 3	ใช้แบบประเมิน	นักเรียน ผู้ปกครอง ครู	คณะกรรมการโรงเรียนหรืออนุกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง ประกอบด้วย ผู้บริหาร ตัวแทนครู และตัวแทนประชาชนในชุมชน
2. มาตรฐานด้านกระบวนการ ประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนการสอน 10 มาตรฐาน 10 ตัวบ่งชี้ และมาตรฐานการบริหารโรงเรียน 5 มาตรฐาน 14 ตัวบ่งชี้	ระดับคุณภาพ 3 ระดับ คือ ระดับ 1 , ระดับ 2 และระดับ 3	ใช้แบบประเมิน	นักเรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร	คณะกรรมการโรงเรียนหรืออนุกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง ประกอบด้วย ผู้บริหาร ตัวแทนครู และตัวแทนประชาชนในชุมชน
3. ข้อมูลด้านปัจจัย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้	ระดับคุณภาพ 3 ระดับ คือ ระดับ 1 , ระดับ 2 และระดับ 3	ใช้แบบประเมิน	นักเรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร	คณะกรรมการโรงเรียนหรืออนุกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง ประกอบด้วย ผู้บริหาร ตัวแทนครู และตัวแทนประชาชนในชุมชน

2.5 การประเมินโรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544)

เป็นการประเมินที่เกิดขึ้นจาก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตระหนักในความสำคัญของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยได้พัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ในการพัฒนาผู้เรียน ด้วยสารรูปแบบที่หลากหลาย อีกทั้งดำเนินการจัดและส่งเสริมให้โรงเรียนในสังกัดดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ทั่วประเทศ โดยมีโรงเรียนแกนนำและบุคลากรแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เป็นแกนหลักสู่ขยายผลอย่างกว้างขวาง และส่งเสริมให้มีกระบวนการพัฒนาและประเมินตนเองพร้อมๆ กันไป เพื่อให้โรงเรียนได้นำเกณฑ์ไปประเมินและพัฒนาตนเอง สามารถประเมินเพื่อรับรองคุณภาพการดำเนินงาน และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเป็นกำลังใจแก่ผู้ที่มีมุ่งมั่นพัฒนางาน

ขั้นตอนการประเมินดำเนินการดังนี้

1. ให้โรงเรียนประเมินตนเอง เพื่อให้มีความพร้อมขอรับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพ
2. คณะกรรมการต้นสังกัดประเมินเพื่อรับรองคุณภาพ เพื่อตัดสินผลว่าผ่านหรือไม่ผ่านเกณฑ์ ถ้าผ่านเกณฑ์การประเมินได้รับเกียรติบัตรจาก สปช.

ระดับคุณภาพของเกณฑ์การประเมิน

ระดับ 4 หมายถึง ระดับที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นต้นแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

ระดับ 3 หมายถึง ระดับที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

ระดับ 2 หมายถึง ระดับที่เริ่มพัฒนาสู่การเป็นโรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

ระดับ 1 หมายถึง ระดับที่จำเป็นต้องมีความพยายามในการพัฒนาสู่การเป็นโรงเรียนปฏิรูป

เกณฑ์การตัดสิน

โรงเรียนที่ได้รับการรับรองเป็นโรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ต้องมีค่าเฉลี่ยการประเมินในแต่ละด้านที่ระดับคุณภาพตั้งแต่ 2.5 (62.5 %) ขึ้นไป

รายละเอียดของการประเมินนำเสนอตาราง 4

ตาราง 4 รายละเอียดของการประเมินโรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	แหล่งข้อมูล	ผู้ประเมิน
1.ด้านการบริหารจัดการ 1.1 คุณลักษณะของผู้บริหาร	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	ครู นักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง ภาพถ่าย,แฟ้มสะสมผลงาน	การประเมินตนเองของโรงเรียนโดย บุคลากรภายใน, การประเมินโดย คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง จากต้นสังกัด
1.2 การจัดการ	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง, ธรรมนูญโรงเรียน, แผนการ	เหมือนข้อ 1.1

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	แหล่งข้อมูล	ผู้ประเมิน
		ปฏิบัติงาน, การบันทึกการประชุม, คำสั่งโรงเรียน ฯลฯ	
1.3 แผนงานของโรงเรียน	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	เพื่อนร่วมงาน ผู้เกี่ยวข้อง ชุมชน, ธรรมนูญโรงเรียน, แผนการปฏิบัติงาน ฯลฯ	เหมือนข้อ 1.1
1.4 การพัฒนาบุคลากรเพื่อ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	ผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ,แผนงาน โครงการ ฯลฯ	เหมือนข้อ 1.1
1.5 การให้ขวัญกำลังใจ	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	ครู/ บุคลากร, เอกสารข้อมูล การบริหารบุคคล ฯลฯ	เหมือนข้อ 1.1
1.6การจัดสภาพแวดล้อมใน โรงเรียน	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	ครู นักเรียน กรรมการสถาน ศึกษา ผู้ปกครอง แหล่งการ เรียนรู้ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ	เหมือนข้อ 1.1
1.7การมีส่วนร่วมของชุมชน	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	ครู นักเรียน ชุมชน ธรรมนูญ โรงเรียน แผนงาน/ โครงการ	เหมือนข้อ 1.1
1.8 การรายงานผล	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	ครู ผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้อง ชุมชน เอกสารหลักฐานการ รายงานผล ฯลฯ	เหมือนข้อ 1.1
2. ด้านการจัดการเรียนรู้	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ	ผู้บริหาร นักเรียน ผู้เกี่ยวข้อง	เหมือนข้อ 1.1
2.1คุณลักษณะของครู	คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	เพิ่มละสมงาน	
2.2แผนการจัดการเรียนรู้	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	เพื่อนครู นักเรียน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง แผนการสอน ผลงานนักเรียน ฯลฯ	เหมือนข้อ 1.1
2.3 บทบาทครู	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	เพื่อนครู นักเรียน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง แผนการสอน ผลงานนักเรียน ฯลฯ	เหมือนข้อ 1.1
2.4 บทบาทนักเรียน	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	เพื่อนครู นักเรียน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง แผนการสอน ผลงานนักเรียน ฯลฯ	เหมือนข้อ 1.1
2.5 สื่อในการเรียนรู้	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	นักเรียน สื่อ/ อุปกรณ์/ ชุดการสอนที่ใช้ ฯลฯ	เหมือนข้อ 1.1
2.6 การประเมินผลการ เรียนรู้	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	เพื่อนร่วมงาน นักเรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง แผน การจัดการเรียนรู้ ฯลฯ	เหมือนข้อ 1.1

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	แหล่งข้อมูล	ผู้ประเมิน
3. ด้านผลการจัดการเรียนรู้ 3.1 ความสามารถในการเรียนรู้	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	นักเรียน ครู ผลงานนักเรียน	เหมือนข้อ 1.1
3.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	นักเรียน เพื่อนนักเรียน ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ	เหมือนข้อ 1.1
3.3 สุขภาพจิต	มีเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ระดับ 1 - ระดับ 4	นักเรียน เพื่อนนักเรียน ผลงานและชิ้นงาน ฯลฯ	เหมือนข้อ 1.1

จากรูปแบบการประเมินโรงเรียนทั้ง 5 รูปแบบ สามารถสรุปกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการประเมิน และเกณฑ์การให้คะแนนที่ใช้ได้ดังตาราง 5

ความหมายของตัวเลขในตาราง

- 1 คือ การประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน
- 2 คือ การประเมินโรงเรียนดีเด่น
- 3 คือ การประเมินคุณภาพ - ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา
- 4 คือ การประเมินมาตรฐานโรงเรียน
- 5 คือ การประเมินโรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

ตาราง 5 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและเกณฑ์การให้คะแนนที่ใช้ในการประเมินโรงเรียนทั้ง 5 รูปแบบ

รูปแบบการประเมิน	1	2	3	4	5	รวม
รายการ						
กลุ่มผู้ให้ข้อมูล						
ครู	/	/	/	/	/	5
นักเรียน	/	/	/	/	/	5
บุคลากรที่เกี่ยวข้อง	/	-	-	-	/	2
ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นหรือคณะกรรมการสถานศึกษา	/	-	/	-	/	3
ผู้ปกครองนักเรียน	/	-	/	/	/	4
ชุมชนบริเวณรอบโรงเรียน	/	-	-	-	/	2
ผู้บริหาร	-	/	/	/	/	4
เกณฑ์การให้คะแนนที่ใช้						
ให้เป็นคะแนน	/	/	/	-	-	3
ให้เป็นระดับคะแนน	-	-	-	/	/	2

ตอนที่ 3 การประเมินผลภายใน

3.1 ความหมายของการประเมินผลภายใน

การประเมินผลภายใน เป็นกระบวนการที่โรงเรียนใช้ตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมาย ตามมาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ที่โรงเรียนกำหนด (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2543; สุวิมล ว่องวาณิช, 2543; วรภัทร์ ภูเจริญ, 2544)

3.2 ขั้นตอนการประเมินผลภายในของโรงเรียน

สุวิมล ว่องวาณิช (2543) ได้เสนอระบบการประเมินผลภายในของสถานศึกษาโดยมีแนวคิดหลักของการประเมินที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติ การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ว่าประกอบด้วยระบบย่อย 5 ระบบ คือ (1) ระบบการวางแผนและปฏิบัติ ประกอบด้วย การพัฒนาบุคลากร การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน การกำหนดแผนการทำงาน การปฏิบัติงานตามแผน การวางแผนการประเมินทั้งใน ด้านสิ่งที่ต้องประเมิน เกณฑ์การประเมิน กรอบการประเมิน และผู้รับผิดชอบ (2) ระบบข้อมูลและประมวลผล ประกอบด้วย การกำหนดข้อมูลตามตัวบ่งชี้ที่ต้องการประเมิน การกำหนดเครื่องมือประเมิน การกำหนดแหล่ง ข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล และการวางระบบฐานข้อมูล (3) ระบบการตรวจสอบ การประเมิน ประกอบด้วย การแปลความหมายผลการประเมิน การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการประเมิน การตรวจสอบคุณภาพของวิธีการประเมินที่ใช้ และการปรับปรุงแก้ไขวิธีการประเมินผล (4) ระบบการรายงานผล การประเมิน ประกอบด้วย การกำหนดผู้ใช้ผลการประเมิน การกำหนดสารสนเทศและรูปแบบการรายงานผลการ ประเมิน การกำหนดรูปแบบการเผยแพร่ การกำหนดเวลาในการรายงานผลการประเมิน และการจัดทำรายงานผล การประเมินตนเองและการเผยแพร่ผลการประเมิน และ(5) ระบบการใช้ผลการประเมิน ประกอบด้วย การนำผล การประเมินมาวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของสถานศึกษา การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข การเลือก วิธีการแก้ไขจุดอ่อน การลงมือปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อน และการตรวจสอบผลกับเป้าหมายที่กำหนด

วรภัทร์ ภูเจริญ (2544) ได้อธิบายขั้นตอนของการประเมินผลภายในโดยใช้ดัชนีไว้ว่า ขั้นตอนแรกต้อง แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลภายใน ประกอบด้วย ผู้บริหาร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน (stakeholder) พร้อมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบให้ชัดเจน ร่วมกันศึกษาทำความเข้าใจวิธีการประเมินผลภายใน ศึกษาดัชนีที่จะใช้ กำหนดเกณฑ์ให้สามารถวัดผลได้ว่าเป็นรูปธรรม แล้วจัดลำดับความสำคัญของดัชนีที่จะนำ มาดำเนินการและทำการประเมินเบื้องต้นในจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนาของแต่ละดัชนีที่จะนำมาใช้ จากนั้นร่วมกัน กำหนดโครงการหรือแผนงานรองรับการพัฒนาแต่ละดัชนี พร้อมระบุผู้รับผิดชอบและผลที่คาดหวัง คณะกรรมการประเมินผลภายในจะทำการประเมินเป็นระยะในขณะดำเนินการตามโครงการหรือแผนงาน เพื่อกำหนดโครงการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้ให้แนวทางในการประเมินตนเองของโรงเรียนไว้ว่า ต้องสร้างความตระหนักและพัฒนาความรู้และทักษะด้านการประเมินตนเองให้แก่บุคลากร แต่งตั้งคณะทำงานประเมินผลภายในทำหน้าที่ประสานงานและดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ (1) การวางแผน ประกอบด้วย การเตรียมระบบข้อมูลสารสนเทศ การจัดทำธรรมนูญโรงเรียนและแผนพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษา จัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย การกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ระยะเวลา งบประมาณและผู้รับผิดชอบ (2) การปฏิบัติตามแผน โดยกำกับติดตามและนิเทศการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (3) การตรวจสอบการประเมินผล โดยกำหนดกรอบการประเมิน เก็บข้อมูล วิเคราะห์ ข้อมูล แปลความหมายและตรวจสอบ/ปรับปรุงคุณภาพการประเมิน โดยถือเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานตามปกติ และ (4) การนำผลการประเมินมาปรับปรุงการปฏิบัติงานของบุคลากร การวางแผนการดำเนินงานในระยะต่อไป และจัดทำรายงานการประเมินตนเอง

กรมสามัญศึกษา (2544) ได้กำหนดขั้นตอนในการประเมินตนเองของโรงเรียนดังนี้ คือ (1) จัดทำมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของโรงเรียน และกำหนดเกณฑ์ระดับคุณภาพในแต่ละตัวบ่งชี้ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ของกรมสามัญศึกษา (2) จัดทำข้อมูลพื้นฐาน (baseline data) และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา (3) จัดทำธรรมนูญสถานศึกษา และแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระยะ 3 ปี หรือ 5 ปี (4) มีแผนปฏิบัติการประจำปีที่น่าเอายุทธศาสตร์ และกิจกรรมที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียนในแต่ละปีมาดำเนินการ (5) จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน ฝ่าย/หมวด/งาน และบุคลากร เพื่อเป็นข้อกำหนด หรือวิธีปฏิบัติงานที่มีคุณภาพและมาตรฐาน (6) คณะทำงานดำเนินการตามวงจร PDCA โดยนำแผนปฏิบัติการมาดำเนินการให้ได้ผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัด และ (7) การเขียนรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาประจำปีของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542) ได้ให้แนวทางในการประเมินตนเองของโรงเรียนไว้ดังนี้ (1) การกำหนดสภาพความสำเร็จตามปัจจัย โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ระบุไว้ในแผนการดำเนินงาน (2) การตรวจสอบและบันทึกผลจากการปฏิบัติจริง ตามแผนการดำเนินงาน (3) ประเมินผลการดำเนินงาน เป็นการตีค่าการดำเนินงานที่ได้จากการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานเปรียบเทียบกับสภาพความสำเร็จ และ (4) ข้อเสนอแนะของผู้ประเมินต่อผู้เกี่ยวข้องต่อการดำเนินงานต่อไป

จากการศึกษาขั้นตอนและกระบวนการการประเมินผลภายในของโรงเรียนพบว่า มีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน คือ การวางแผนการประเมิน โดยตั้งกรรมการประเมินผลภายใน การกำหนดพันธกิจ จุดหมาย แผนงาน และขอบเขตการประเมิน การดำเนินการประเมินและเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมายของผลการประเมิน ตรวจสอบผลการประเมิน และการนำผลที่ได้รับมาใช้ในการปรับปรุงแผน และวางแผนการดำเนินงานต่อไป ขั้นตอนเหล่านี้สอดคล้องกับวงจร PDCA ของ เดมมิ่ง ที่เริ่มต้นด้วยการวางแผน (plan) การลงมือทำ (do) การตรวจสอบหรือประเมิน (check) และการลงมือแก้ไข ปรับปรุง สร้างมาตรฐานการทำงาน (action) และพัฒนาต่อด้วยการกลับไปวางแผนใหม่ หมุนวนเป็นวงจร เรียกว่า วงจร PDCA (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2544)

ตอนที่ 4 กลุ่มผู้ประเมิน

ในการประเมินผลสามารถแบ่งผู้ทำการประเมิน ได้ 2 กลุ่มใหญ่ (สุวิมล ว่องวานิช, 2543)

1. การประเมินผลโดยบุคลากรในหน่วยงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน เรียกว่า การประเมินผลภายใน (internal evaluation) ซึ่งมีข้อดีที่ผู้ประเมินมีความรู้ในบริบทของตนเองมากกว่าผู้อื่น จึงน่าจะมองตนเองได้ดีกว่าแต่มีข้อจำกัดที่ผู้ประเมินอาจไม่ใช่มืออาชีพ กระบวนการประเมินทำได้ไม่รอบด้านหรือใช้วิธีการไม่เหมาะสม มีจุดอ่อนในเรื่องความลำเอียงหรืออคติในการประเมิน อย่างไรก็ตามหากสามารถจัดปัญหานี้ได้การประเมินตนเองหรือการประเมินผลภายในก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานเพราะเป็นการทำงานที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทำให้ได้ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) ในการพัฒนาการทำงาน จากการศึกษาถึงกลุ่มผู้ประเมินภายใน (โกวิท ประวาลพุกษ์, 2533; วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, 2535; กรมวิชาการ, 2538; ชัยพูน อาสนพาณิชย์, 2537; วิจิต กำมันตะคุณ, 2540; พรวรธรรม์ ชิตสิน, 2542; สุวิมล ว่องวานิช, 2543; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543; Nevo, 2001) สามารถสรุปกลุ่มผู้ประเมินได้ 5 กลุ่ม คือ

1.1 ผู้บริหาร เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการจัดการ ส่งเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวก ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแล และติดตามการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในโรงเรียน ให้เป็นไปตามนโยบายและแผนงานที่โรงเรียนกำหนดไว้ อีกทั้งเป็นแกนนำในการนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงสถานศึกษา เป็นผู้ให้ความรู้ ความเข้าใจในสาระ วิธีการประเมิน วิธีการปฏิบัติงาน การจัดทำเอกสาร หลักฐาน ตลอดจนการนำเสนอผลงานในหน้าที่แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน และเป็นผู้พิจารณาความดีความชอบของบุคลากรภายในโรงเรียน จึงถือได้ว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการประเมิน แม้บางครั้งต้องได้รับคำแนะนำจากศึกษานิเทศก์ หรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อสะท้อนผลการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง (กรมวิชาการ, 2538; วิจิต กำมันตะคุณ, 2540; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543; สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา, 2543) แต่การประเมินโดยผู้บริหาร อาจมีปัจจัยที่ทำให้ผลการประเมินขาดความเชื่อถือได้ เช่น ความลำเอียงในการประเมิน ความรู้ด้านการประเมิน ประสบการณ์ในการประเมิน ระดับการศึกษา สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา และทัศนคติต่อสิ่งที่ประเมิน (ศิริวัฒน์ วรรณาม, 2540)

1.2 ครู ซึ่งเป็นบุคลากรภายในโรงเรียนที่มีบทบาทร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานในการประเมินทุกขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดการเรียนการสอน การทำงานตามแผน และเป้าหมายที่วางไว้ ตลอดจนปฏิบัติตามจุดมุ่งหมาย หลักการหรือมาตรฐานการศึกษา ครูมีบทบาทมากในการประเมินตนเองด้านการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากย่อมเห็นเข้าใจ และรู้จักตัวเองได้เป็นอย่างดี หากครูประเมินตนเองโดยปราศจากอคติ ข้อมูลที่ได้ก็สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (นิราศ จันทจร, 2534; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2538) ยังได้เสนอแนะบทบาทของครูในการประเมินโรงเรียนว่า ครูต้องทำความเข้าใจในแนวคิดและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประเมิน พยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ให้ความร่วมมือตามบทบาทและหน้าที่ของตนทั้งในด้านการดำเนินการประเมินและการนำ

ผลการประเมินไปใช้ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้เพื่อนครูด้วยกันเข้าใจ เห็นประโยชน์ และร่วมมือในการประเมิน

1.3 นักเรียน ถือเป็น การประเมินที่สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ซึ่งเป็นผลการปฏิบัติงานของครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) จากการศึกษาค้นคว้าของ Wilkerson, Manatt, Rogers, & Maughan (2000) พบว่า การให้ข้อมูลย้อนกลับของนักเรียนเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาในการนำมาเป็นข้อมูลการปฏิบัติงานของครูที่ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย นอกจากนี้การศึกษาของ Peterson, Wahlquist, & Bone (2000) ยังพบว่า การให้ข้อมูลของนักเรียนมีศักยภาพที่สำคัญสำหรับการพิจารณาการประเมินการปฏิบัติงานของครู อันเป็นประโยชน์ในการเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพของครูในโรงเรียน เนื่องจากนักเรียนเป็นศูนย์กลางการทำงานของครู ซึ่งมีมุมมองต่อการปฏิบัติงานของครูไม่เหมือนกับแหล่งข้อมูลอื่น และเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความตรงและความเที่ยงสำหรับการสะท้อนการปฏิบัติงานของครู นอกจากนี้ Fresko & Nesser (2001) ยังกล่าวว่า การประเมินของนักเรียนเป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากในการประเมินการสอน โดยทั่วไปแล้วผลสะท้อนที่ได้จากการประเมินโดยนักเรียนจะนำไปใช้ใน 2 วัตถุประสงค์ คือ ใช้ในการปรับปรุงการสอน และใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินการจัดการสอนต่อไป

1.4 ผู้ปกครอง เป็นผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน การพัฒนาการศึกษา จึงมีส่วนร่วมในการประเมิน การพัฒนา และการจัดการศึกษาของโรงเรียน ที่สามารถให้ข้อคิดตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน อันเป็นข้อมูลย้อนกลับที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน อีกทั้งเป็นผู้มีส่วนร่วมในการนำผลการประเมินไปพัฒนาปรับปรุงผู้เรียนที่บ้าน ผู้ปกครองจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการประเมินในประเด็นต่างๆ รวมทั้งให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ดูแล ส่งเสริม ร่วมมือ สนับสนุนสถานศึกษาในการวางแผนจัดการศึกษา และให้ความช่วยเหลือด้านปัจจัยที่เป็นพื้นฐานทางการเรียนให้เพียงพอ (รุ่ง แก้วแดง, 2544; สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2544; สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

1.5 คณะกรรมการสถานศึกษา เนื่องจากคณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทในการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาและประเมินคุณภาพของผู้บริหารและครู ตามหน้าที่ที่กำหนดในมาตรา 40 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) อีกทั้งสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและเป้าหมายของสถานศึกษา จึงถือเป็นแหล่งการประเมินภายในที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลให้สถานศึกษาดำเนินกิจกรรมได้ตามเป้าหมายที่กำหนด เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและชุมชน

2. การประเมินผลโดยกลุ่มบุคคลภายนอกที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงาน หรือสิ่งที่ถูกประเมิน แต่มีความชำนาญในวิชาชีพของการประเมิน เรียกว่า การประเมินผลภายนอก (external evaluation) ซึ่งผลการประเมินที่ได้เป็นผลการประเมินจากกลุ่มบุคคลที่มีประสบการณ์ในการประเมินซึ่งเป็นที่เชื่อถือกันทำให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและมีความเป็นกลาง แต่ก็อาจมีข้อจำกัดในด้านความครอบคลุมครบถ้วนของสิ่งที่ถูกประเมิน

รายละเอียดของข้อมูลที่ช่วยในการปรับปรุงการทำงานจึงอาจจะน้อยกว่าการประเมินจากภายใน เนื่องจากผู้ประเมินเข้าใจบริบทของหน่วยงานที่ถูกประเมินน้อยกว่าบุคคลที่อยู่ภายใน และเป็นการประเมินที่เน้นผลภาพรวมในการดำเนินงานของหน่วยงานภายใต้ช่วงเวลาที่คณะผู้ประเมินได้เข้าไปทำการประเมินจากการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มผู้ประเมินภายนอก (โกวิท ประวาลพฤกษ์, 2533; กรมวิชาการ, 2538; ชาญชัย อาจินสมजार, 2543; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543; อุทุมพร จามรมาน, 2544) สามารถสรุปกลุ่มผู้ประเมินได้ 3 กลุ่ม คือ

2.1 คีษานินเทศ์หรือผู้แนะนำ (supervisor) จากการประเมินโรงเรียนที่ผ่านมา ส่วนมากได้รับการประเมินจากคีษานินเทศ์ หรือผู้แนะนำ (employees' supervisors) โดยมีหน้าที่หลักในการส่งเสริมและประสานงานการพัฒนาต่างๆ ด้าน ติดตามประเมินการทำงานของโรงเรียน นำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลย้อนกลับในการส่งเสริมและช่วยเหลือการทำงานของโรงเรียนต่อไป อีกทั้งสร้างความตระหนักในการประเมิน บริการเครื่องมืออธิบายวิธีการ นำเสนอรูปแบบ ตอบปัญหา และตรวจสอบผลการประเมิน (กรมวิชาการ, 2538) จากการศึกษาของ Landy & Farr (1980 อ้างถึงใน Fecteau & Craig, 2001); Bernardin & Villanova (1989 อ้างถึงใน Fecteau & Craig, 2001); Cascio (1991 อ้างถึงใน Fecteau & Craig, 2001); Cardy & Dobbins (1994 อ้างถึงใน Fecteau & Craig, 2001) ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมาบ้างชี้ว่า การประเมินโดยคีษานินเทศ์บ่อยครั้งอาจก่อให้เกิดความรำคาญ และทำให้เกิดปัญหาด้านคักยภาพของการประเมินตามมา รวมทั้งก่อให้เกิดความลำเอียงในการให้คะแนน (Halo) การปล่อยคะแนน (leniency) จากเชื้อชาติ เพศ และอายุ แต่ถึงอย่างไรคีษานินเทศ์ก็เป็นแหล่งข้อมูลที่นิยมใช้ในการประเมิน เพราะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและสามารถช่วยแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในโรงเรียน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินการได้

2.2 คณะกรรมการการประเมินที่ได้รับแต่งตั้งจากกระทรวงศึกษาธิการ อันประกอบด้วย ผู้ตรวจการโรงเรียน ผู้บริหารซึ่งเดิมเคยเป็นครู และผู้ประเมินผลมืออาชีพจากหน่วยประเมินจากส่วนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ โดยคณะกรรมการจะรวบรวมข้อมูลอย่างกว้าง ผ่านการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร และข้อมูลจากแฟ้ม ซึ่งปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจสอบจะใช้เวลาหลายเดือน และผลิตรายงานการประเมินที่สมบูรณ์เสนอต่อผู้มีอำนาจในกระทรวงและต่อโรงเรียน (ชาญชัย อาจินสมजार, 2543)

2.3 คณะบุคคลที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) แต่งตั้งจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีประธาน 1 คน กรรมการ และเลขานุการ โดยทำหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานที่โรงเรียนประเมินตนเอง เก็บข้อมูลเพิ่มเติม ตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูล ตัดสินผลการประเมิน และทำรายงานเสนอ สมศ. (อุทุมพร จามรมาน, 2544) ขั้นตอนของการประเมินประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา โดยทีมผู้ประเมินจะรวบรวมข้อมูลจากรายงานผลการประเมินตนเองของโรงเรียน แบบสำรวจ ข้อมูลต่าง ๆ วิเคราะห์ข้อมูล กำหนดขอบเขตของการประเมิน แล้วนัดวันที่จะตรวจเยี่ยม ขั้นระหว่างตรวจเยี่ยม ทีมผู้ประเมินจะเข้าไปประเมินที่โรงเรียน ชี้แจงบุคลากรของโรงเรียน ดำเนินการสังเกต สัมภาษณ์ ดูเอกสาร

เพิ่มเติม วิเคราะห์สรุป แล้วนำเสนอผลการตรวจเยี่ยมด้วยวาจา และชั้นหลังตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ในขั้นนี้ ทีมผู้ประเมินจะเขียนรายงานการตรวจเยี่ยมส่งสถานศึกษาตรวจสอบและโต้แย้ง พิจารณาข้อโต้แย้งของสถานศึกษา ส่ง สมศ. ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา แก้ไขปรับปรุงรายงาน แล้วส่ง สมศ. พิจารณารับรองและเผยแพร่ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2544)

แหล่งข้อมูลที่สามารถประเมินโรงเรียนที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าข้อมูลของแต่ละแหล่งมีข้อดี และข้อเสียแตกต่างกันออกไป ผลสะท้อนที่ได้จากแต่ละแหล่งก็ย่อมแตกต่างกันด้วย จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งข้อมูลสำหรับการประเมินจึงสรุปได้ว่า แหล่งข้อมูลที่เหมาะสมสำหรับสะท้อนผลการดำเนินงานในโรงเรียน ควรประกอบด้วยแหล่งข้อมูลภายใน คือ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 1 มาตรา 9 หลักการจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น สามารถมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ได้ทำให้ผู้ปกครองและประชาชนในชุมชน มีสิทธิ์ในการรับรู้และประเมินการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาผู้เรียน

ตอนที่ 5 เครื่องมือและเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน

5.1 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

จากการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน (Lewis, 1973; Keith & Girling, 1991; Cyril & Poster, 1993; Bollington et al., 1993; Farland & Gullickson, 1996; อ้างถึงใน วิทยา คูวิวัฒน์, 2538; ลัดดาวัลย์ ชื่อตรง, 2540) พบว่า วิธีการที่ใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานมีดังนี้ คือ

1. การตรวจสอบรายการ (checklists) เป็นเครื่องมือที่ผู้ประเมินจะทำเครื่องหมายลงในช่องว่างที่ตรงกับคุณลักษณะของผู้ถูกประเมิน ซึ่งผู้ประเมินจะเป็นผู้ตรวจสอบข้อมูลในรายการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
2. แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นข้อความถามต่าง ๆ ที่ถามเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ภารกิจต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งท่าที หักนคติ และบุคลิกลักษณะ
3. แบบวัดมาตรวัดประเมินค่า (rating scale) เป็นเครื่องมือที่มีการให้ระดับคะแนนหรือคุณภาพของการปฏิบัติงาน อาจจะใช้มาตรประมาณค่าแบบเป็นจำนวน หรือมาตรประมาณค่าแบบบรรยายคุณภาพ ซึ่งวิธีการสร้างมาตรประมาณค่าและการกำหนดระดับคะแนนหรือคุณภาพนั้น ขึ้นอยู่กับผู้สร้างเครื่องมือว่าจะเลือกให้แบบใด และให้ระดับคะแนนกี่ค่า

4. การสังเกต (observation) เป็นการเก็บรวบรวมหลักฐานโดยการติดตามดูการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน โดยใช้แบบบันทึกการสังเกตที่ใช้แบบมาตรฐานค่า การนับความถี่แบบตรวจสอบรายการ

5. การตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารต่างๆ (documentation) เป็นการพิจารณาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของโรงเรียนหรือเป็นภารกิจหน้าที่ที่โรงเรียนได้รับผิดชอบ

6. การสัมภาษณ์ (interview) คือ การใช้คำถามเพื่อให้ได้คำตอบเกี่ยวกับทัศนคติ ความสนใจ ความรู้ ปฏิภาณไหวพริบ ข้อคิดเห็น ที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียน ซึ่งอาจใช้การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ตัวต่อตัวหรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อย แบ่งออกเป็น การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กึ่งโครงสร้าง และไม่มี โครงสร้าง

7. การสำรวจ (survey) เป็นการสำรวจการปฏิบัติงานโดยผู้ปกครอง ตัวครูเอง และนักเรียน

8. แฟ้มสะสมงาน (portfolio) เป็นการเก็บรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของครู เช่น รายงานผลการเรียนของนักเรียน ผลการประเมินจากผู้ร่วมงาน ตัวอย่างงานของนักเรียน แผนการสอน บันทึกการสอน และผลงานต่างๆ ที่ครูเป็นผู้ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน

8. บันทึกเรื่องราว (log or diary) อาจเขียนขึ้นโดยครู ผู้ประเมิน คีษานิเทศก์ หรือผู้บริหาร ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการตัดสินใจ การวางแผน การจัดกิจกรรมต่างๆ ผลสำเร็จที่ได้จากการปฏิบัติงาน และผลสะท้อนกลับ

9. รายงานสั้นๆ (anecdotal record) เป็นรายงานสรุปเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของบุคลากรต่างๆ หรือกิจกรรมในโรงเรียน

ถึงแม้ว่าในการประเมินจะมีวิธีการหรือเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินอย่างหลากหลาย แต่การประเมินส่วนใหญ่นิยมใช้เครื่องมือที่มีลักษณะเป็นมาตรฐานค่า เช่นในการศึกษาของวิโรจน์ คำนึ่งคุณากร (2529) นิราศ จันทรจิตร (2534) วิทยา คูวิรัตน์ (2539) มนูญ ศีวรามัย (2542) จิตติมา จันทเวช (2542) Wilkerson, Manatt, Rogers, & Maughan (2000) Keig (2000) Peterson, Wahlquist, & Bone (2000) Brett & Atwater (2001) และ Facticeau & Craig (2001) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ง่ายและสะดวก โดยสามารถแบ่งได้หลายรูปแบบ เช่น มาตรฐานค่าแบบตัวเลข มาตรฐานค่าแบบกำหนดเส้น มาตรฐานค่าแบบบรรยาย มาตรฐานค่าแบบกราฟิก มาตรฐานค่าแบบเรียงลำดับ มาตรฐานค่าแบบสเกลมาตรฐาน มาตรฐานค่าแบบแต้มสะสม มาตรฐานค่าแบบบังคับให้เลือก (อนันต์ ศรีโสภา, 2524; อุทุมพร จามรมาน, 2530; Guilford อ้างถึงใน บวร คุ่มศิริพิทักษ์, 2541) และมีจำนวนช่วงหลายช่วง

จากการศึกษาของบวร คุ่มศิริพิทักษ์ (2541) ที่ทำการเปรียบเทียบความคลาดเคลื่อนเชิงปล่อยคะแนน ความคลาดเคลื่อนแบบฮาโล ความคลาดเคลื่อนแบบขัดแย้งของมาตรฐานค่าที่มีจำนวนช่วงมาตรฐานต่างกัน

เมื่อสถานภาพของผู้ประเมินต่างกัน โดยใช้แบบประเมินคุณภาพการสอนของครู มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่าที่มีจำนวนช่วงมาตร 4 ช่วง 5 ช่วง 6 ช่วง และ 7 ช่วง พบว่า กรณีสถานภาพของผู้ประเมินเป็นนักเรียน มาตราประมาณค่าที่มีจำนวนช่วงมาตร 4 ช่วง 6 ช่วง และ 7 มีความคลาดเคลื่อนแบบปล่อยคะแนน ในขณะที่มาตราประมาณค่าที่มีจำนวนช่วงมาตร 5 ช่วง ไม่พบความคลาดเคลื่อนทั้ง 3 ชนิด กรณีสถานภาพของผู้ประเมินเป็นเพื่อนร่วมงาน มาตราประมาณค่าที่มีจำนวนช่วงมาตร 4 ช่วงและ 6 ช่วง มีความคลาดเคลื่อนแบบปล่อยคะแนน ในขณะที่มาตราประมาณค่าที่มีจำนวนช่วงมาตร 5 ช่วง และ 7 ช่วง ไม่พบความคลาดเคลื่อนทั้ง 3 ชนิด และไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างจำนวนช่วงมาตรกับสถานภาพของผู้ประเมิน ในการเกิดความคลาดเคลื่อนทั้ง 3 ชนิด แสดงให้เห็นว่าถ้าจะใช้มาตราประมาณค่าในการประเมินควรเลือกใช้มาตราประมาณค่าที่มีจำนวนช่วงมาตร 5 ช่วง ดีที่สุด เพราะในการประเมินจากทั้งนักเรียนและเพื่อนร่วมงาน มาตราประมาณค่าที่มีจำนวนช่วงมาตร 5 ช่วง ไม่ทำให้ผลการประเมินเกิดความคลาดเคลื่อน

5.2 เกณฑ์การประเมิน

การกำหนดเกณฑ์เพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ยากที่สุดในการประเมินทางการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินจึงเห็นสอดคล้องกันว่า นักประเมินจะต้องพิจารณากำหนดเกณฑ์ประเมินให้สอดคล้องกับสิ่งที่ประเมินและบทบาทหน้าที่ของการประเมินนั้นๆ โดยจะต้องแสวงหาเกณฑ์การประเมินที่มีความเที่ยงตรง ถูกต้อง สมเหตุสมผล และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น นักประเมินที่ประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก ใช้วัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน เกณฑ์ (Criteria) หมายถึง สิ่งที่เราใช้ตัดสินคุณภาพของผลลัพธ์ที่ได้หรือส่วนประกอบการ (Performance) ซึ่งอาจแสดงออกในรูปของระดับพฤติกรรมที่เรายอมรับ ซึ่งจะต้องมีอำนาจในการทำนายพฤติกรรมต่อมาได้ถูกต้อง เกณฑ์จะต้องมีลักษณะของความเป็นมาตรฐาน ซึ่งเป็นตัวเทียบอยู่ในระดับที่คนส่วนใหญ่ยอมรับเป็นค่าตรงกลางหรืออยู่ระดับกลาง ไม่สูงไม่ต่ำ ถ้ากำหนดสูงมากก็อาจจะทำให้มีผู้ผ่านเกณฑ์เหล่านี้น้อย แต่ถ้าตั้งเกณฑ์ต่ำเกินไปก็จะทำให้เกิดปัญหาเรื่องคุณภาพของผู้ผ่านเกณฑ์ ระดับของเกณฑ์ที่เหมาะสมควรผันแปรอยู่ระหว่างปกติวิสัยและมาตรฐาน เช่น นักเรียนจะสอบผ่านถือว่ามีความรู้ความสามารถในวิชาเลขคณิตชั้น ป. 3 อย่างเพียงพอจะต้องสอบได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 หรือ พนักงานพิมพ์ดีดที่มีคุณภาพจะต้องพิมพ์ดีดภาษาไทยได้อย่างถูกต้องไม่ต่ำกว่านาทีละ 40 คำ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541; อุทุมพร จามรมาน, 2544)

แนวทางการกำหนดเกณฑ์การประเมิน

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการกำหนดเกณฑ์การประเมิน ผู้วิจัยนำเสนอการกำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ 3 แนวทาง คือ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2541) ได้กำหนดเกณฑ์การประเมินในลักษณะของโมเดลไว้ 3 ประเภท คือ

1. **โมเดลความงอกงาม (Growth Model)** เป็นการพิจารณาจากความงอกงามหรือพัฒนาการที่เพิ่มขึ้น เช่น การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนทดสอบหลังเรียนกับคะแนนทดสอบก่อนเรียน การตัดสิน อาจทำได้ 2 ลักษณะ คือ คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ และการกำหนดช่วงคะแนนที่เพิ่มขึ้น การกำหนดเกณฑ์ตามวิธีนี้ยากลำบากที่จะทำให้ผู้อื่นยอมรับ ทั้งมีคำถามเกิดขึ้นอีกว่าถ้านักเรียนมีพื้นฐานความรู้แตกต่างกันควรจะได้รับคะแนนเพิ่มขึ้นต่างกันหรือไม่ ถึงจะตัดสินให้ผ่าน ดังนั้นจึงควรกำหนดความรู้ขั้นต่ำที่จำเป็นว่าถ้าใครมีความรู้ขั้นต่ำเหล่านั้นถือว่าผ่านได้โดยไม่พิจารณาพื้นฐานความรู้เดิมเป็นหลัก ข้อดีของวิธีนี้คือ เป็นการพิจารณาผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคล อาจกำหนดว่าทุกคนต้องได้คะแนนเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 5 คะแนน เป็นต้น

2. **โมเดลสัมบูรณ์ (Absolute Model)** เป็นการกำหนดเกณฑ์โดยหลักเหตุผล แบ่งเป็นในกรณีที่มีหน่วยตามธรรมชาติ เช่น พิมพ์ดีดภาษาไทยได้ 45 คำต่อนาที วิ่งเร็ว 100 เมตรภายใน 12 วินาที จะเห็นได้ว่าเกณฑ์เหล่านี้มีอำนาจในการทำนายสูงมาก ผู้ใดที่มีพฤติกรรมผ่านเกณฑ์จะเป็นผู้ที่มีความรู้หรือทักษะในเรื่องเหล่านั้นอย่างดี โดยสรุปคะแนนที่เป็นเกณฑ์ในกรณีนี้กับพฤติกรรมการปฏิบัติมีความสัมพันธ์กันสูงมาก สำหรับกรณีไม่มีหน่วยตามธรรมชาติ เราก็จะใช้ความเห็นของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้กำหนดขึ้น อาจใช้ค่าเฉลี่ยจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นเกณฑ์ในการประเมิน หรืออาจกำหนดโดยอาศัยกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมของสังคมเป็นหลัก

3. **โมเดลสัมพัทธ์ (Relative Model)** เป็นการกำหนดโดยเปรียบเทียบพฤติกรรมพฤติกรรมของกลุ่ม โดยแบ่งออกเป็น 3 กรณี คือ กรณีเปรียบเทียบกันเองภายในกลุ่มหรือการเปรียบเทียบกับปกติวิสัย เช่น ผู้ที่จะสอบผ่านต้องได้คะแนนไม่ต่ำกว่า $\bar{X} - 2S.E.$ กรณีการเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นที่คล้ายคลึงหรือเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม เช่น ในการทดลองหลักสูตรใหม่ เกณฑ์ในการพิจารณาก็คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรใหม่ จะต้องสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรเก่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกรณีการเปรียบเทียบกับค่าที่ทำนายไว้ (predictive criterion)

สุวิมล ว่องวานิช (2543) ได้นำเสนอแนวทางการกำหนดเกณฑ์การตัดสินผลการประเมินภายในโรงเรียนไว้ 3 แนวทาง ดังนี้

1. พิจารณาการใช้ประโยชน์จากผลการประเมิน

เกณฑ์การตัดสินมีทั้งระดับบุคคล ระดับห้องเรียน ระดับชั้นเรียน ระดับหมวดวิชา ระดับฝ่าย หรือระดับโรงเรียน การตัดสินระดับบุคคลทำให้ได้ข้อมูลช่วยปรับปรุงผู้เรียนเป็นรายบุคคล แต่หากประเมินระดับห้องเรียนก็จะให้ผลการประเมินที่ใช้ในการปรับปรุงนักเรียนทั้งชั้นเรียน ไม่ใช่รายบุคคล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การกำหนดเกณฑ์ตัดสินในระดับบุคคล เช่น กำหนดว่านักเรียนที่มีน้ำหนักผ่านเกณฑ์ต้องหนัก 25 กิโลกรัมขึ้นไป ครูต้องมีผลงานวิจัยปีละ 1 เรื่อง นักเรียนหรือครูคนใดไม่เป็นไปตามเกณฑ์ ก็สามารถมีข้อมูล ที่ช่วยพัฒนาตนเองได้

เกณฑ์ระดับชั้นเรียนหรือระดับห้องเรียนหรือระดับหมวดวิชา เช่น นักเรียนชั้น ป. 3 โดยเฉลี่ย มีน้ำหนักเฉลี่ยเท่ากับ 26.5 กิโลกรัม หรือนักเรียนร้อยละ 80 มีน้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด

เกณฑ์ระดับโรงเรียน เช่น นักเรียนในโรงเรียนมีน้ำหนักผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60

2. การกำหนดประเภทของเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสิน

ถ้ามีเกณฑ์การตัดสินที่เป็นที่ยอมรับ ได้มาตรฐาน ก็สามารถใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ได้ เช่น กำหนด เกณฑ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดีต้องได้คะแนน 80 % แต่ถ้ายังไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน คือสถานศึกษาไม่ทราบว่าควรกำหนดระดับความสำเร็จที่เท่าใด ก็อาจใช้เกณฑ์สัมพัทธ์ เช่น ผลสัมฤทธิ์ของ นักเรียนโดยเฉลี่ยในวิชาคณิตศาสตร์ของภาคเรียนที่ 2 สูงกว่าภาคเรียนที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ย ของนักเรียนชั้น ม. 3 สูงกว่าค่าเฉลี่ยของระดับจังหวัด หรือสูงกว่าโรงเรียนในสังกัดเดียวกัน

3. การพิจารณาเรื่องการแปลความหมายของผลการประเมินจากเกณฑ์ที่กำหนด

ตัวอย่างที่ 1 การกำหนดปริมาณของผู้ที่ผ่านเกณฑ์เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ระดับบุคคล เช่น การกำหนดเกณฑ์ การตัดสินว่านักเรียนร้อยละ 80 มีน้ำหนัก และส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานจะให้ข้อมูลว่านักเรียนทั้งโรงเรียน มีใครผ่านเกณฑ์ก็คน แต่ไม่ทราบว่านักเรียนโรงเรียนนั้นมีน้ำหนักและส่วนสูงโดยเฉลี่ยอยู่ที่ระดับใด เพราะผล การประเมินที่บอกว่าสูงกว่าเกณฑ์ไม่ได้บอกว่าสูงกว่าเท่าใด หรือการกำหนดว่าครูร้อยละ 60 มีผลงานวิจัยปีละ 1 เรื่อง ผลการประเมินนี้จะให้ข้อมูลว่าครูทั้งโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์มีค่าเท่าใด แต่ไม่ทราบว่าผลงานวิจัยของอาจารย์ โดยเฉลี่ยมีกี่เรื่องต่อคนต่อปี

ตัวอย่างที่ 2 การกำหนดระดับความสำเร็จโดยรวม โดยไม่คำนึงถึงความสำเร็จระดับบุคคล เช่น การใช้ ค่าเฉลี่ยของน้ำหนักและส่วนสูงในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินสุขภาพกายของนักเรียน ก็จะได้ข้อมูลว่าระดับ น้ำหนักและส่วนสูงของนักเรียนโดยเฉลี่ยในโรงเรียนอยู่ในระดับใด แต่จะมีข้อจำกัดหากนักเรียนบางกลุ่มมีน้ำหนัก และส่วนสูงสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานมากๆ ก็จะมีอิทธิพลต่อการคำนวณค่าเฉลี่ย ซึ่งทำให้ค่าเฉลี่ยระดับโรงเรียน อาจดูสูงกว่าเกณฑ์ ทั้งที่ยังมีนักเรียนบางกลุ่มยังไม่ได้มาตรฐาน

ในการกำหนดเกณฑ์สามารถจัดกลุ่มประเภทของวิธีการกำหนดได้ดังนี้

1. การกำหนดเกณฑ์ระดับบุคคล เช่น นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะภาคเรียนละ 1 ครั้ง ครูมีผลงานวิจัยปีละ 1 เรื่อง ผู้บริหารมีการประชุมบุคลากรในโรงเรียนเดือนละ 1 ครั้ง
2. การกำหนดเกณฑ์ระดับโรงเรียน เช่น นักเรียนที่ทำผิดวินัยไม่ควรเกินร้อยละ 10 ของนักเรียนทั้งหมด โรงเรียนมีการจัดแข่งกีฬาปีละ 1 ครั้ง ผลงานวิจัยในโรงเรียนควรมีปีละ 10 เรื่อง

3. การกำหนดเกณฑ์ระดับบุคคลและโรงเรียนผสมกัน เช่น นักเรียนร้อยละ 90 มีการเข้าร่วมกิจกรรม ศิลปะภาคเรียนละ 1 ครั้ง ครูร้อยละ 60 มีผลงานวิจัยปีละ 1 เรื่อง

Berk (1984 อ้างถึงใน เยาวดี วิบูลย์ศรี, 2540) ได้เสนอกรอบในการจัดประเภทแนวคิดของการกำหนด เกณฑ์มาตรฐานไว้ 3 เกณฑ์ ดังนี้

เกณฑ์ที่ 1 : แนวคิดของการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน โดยอิงธรรมชาติของการเรียนรู้ในวิชาต่างๆ ซึ่ง สามารถแบ่งออกเป็น 2 สภาวะ คือ

1. สภาวะตามธรรมชาติของการเรียนรู้ที่สามารถแยกออกจากกันอย่างชัดเจน โดยแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การเรียนรู้ได้ทั้งหมดกับการไม่ได้เรียนรู้เลย ธรรมชาติเช่นนี้มีความหมายว่า ในการเรียนรู้วิชานั้น ถ้าผู้เรียน สามารถเรียนรู้ ก็จะสามารถเข้าใจได้ทั้งหมดในคราวเดียว แต่ถ้ายังไม่เรียนรู้ ก็จะไม่สามารถเข้าใจอะไรได้เลย ในวิชานั้น ภาวะดังกล่าวจะปรากฏออกมาในรูปของคะแนน คือ ทำคะแนนจากแบบสอบในเนื้อหาต่างๆ ได้ทั้งหมด หรือทำคะแนนจากแบบสอบนั้นๆ ไม่ได้เลย ซึ่งจะแยกสอบว่าเป็นผู้รอบรู้ หรือไม่รอบรู้ออกจากกันตามคุณลักษณะ ที่ปรากฏเป็นเกณฑ์มาตรฐาน

2. สภาวะตามธรรมชาติของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในลักษณะที่ค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป กล่าวคือ ค่อยๆ สะสมพอกพูนขึ้นทีละเล็กทีละน้อย และมากขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ ลักษณะธรรมชาติเช่นนี้จะปรากฏออกมาใน รูปของคะแนน คือ สัดส่วนของคะแนนที่ทำได้ของผู้สอบที่สะท้อนให้เห็นถึงระดับการสะสมของความสามารถ ในขอบเขตเนื้อหาต่างๆ ดังนั้น ในการตัดสินว่าเป็นผู้รอบรู้หรือไม่รอบรู้ก็จะพิจารณาได้จากระดับความสามารถ ช่วงใดช่วงหนึ่งของความต่อเนื่องในการเรียนรู้เป็นเกณฑ์มาตรฐาน

เกณฑ์ที่ 2 : แนวคิดของการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน โดยพิจารณาถึง องค์ประกอบพื้นฐานที่เป็นหลักใน การให้ได้มาซึ่งเกณฑ์มาตรฐานนั้น ๆ องค์ประกอบพื้นฐานตามเกณฑ์ข้อนี้มี 2 ส่วนหลัก คือ

1. ส่วนที่เป็นการตัดสินของผู้เชี่ยวชาญ (Judgmental) หมายความว่า มาตรการที่จะนำมากำหนดเป็น เกณฑ์มาตรฐานจะยึดเอาผลการพิจารณาข้อสรุปของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเนื้อหาในแต่ละสาขาวิชาเป็นหลัก

2. ส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical) หมายความว่า มาตรการที่จะนำมากำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐาน นั้นจะยึดเอาข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากผลของการนำแบบสอบไปทดลองใช้ก่อนเป็นหลัก

จากองค์ประกอบพื้นฐานทั้งสองส่วนดังกล่าว ยิ่งก่อให้เกิดรูปแบบของการผสมระหว่างองค์ประกอบทั้งสอง ทำให้ได้แนวทางใหม่ในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานอีก 3 แนวทาง คือ

- ก. แนวทางที่ใช้ข้อสรุปของผู้เชี่ยวชาญเพียงอย่างเดียว
- ข. แนวทางที่ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นส่วนสำคัญ และใช้การตัดสินของผู้เชี่ยวชาญเป็นส่วนประกอบ
- ค. แนวทางที่ใช้การตัดสินของผู้เชี่ยวชาญเป็นส่วนสำคัญ และใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นส่วนประกอบ

เกณฑ์ที่ 3 : แนวคิดการกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน โดยการพิจารณาว่าเป็นแนวคิดใดระหว่าง 2 ทางต่อไปนี้

1. แนวคิดของการกำหนดค่าของเกณฑ์มาตรฐาน (Setting Standards)
2. แนวคิดของการพยายามปรับเปลี่ยนเพื่อหาเกณฑ์มาตรฐานที่เหมาะสม (Standards)

การจะกำหนดเกณฑ์เพื่อตัดสินผลการประเมินผู้ประเมินควรคำนึงถึงคุณลักษณะที่จะประเมินเป็นสำคัญ จึงจะสามารถกำหนดเกณฑ์และตัดสินผลการประเมินได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม สิ่งที่สำคัญในการกำหนดเกณฑ์การประเมินก็คือ มาตรฐานที่จะนำมาใช้เป็นเกณฑ์

จากการศึกษาเกณฑ์การประเมินที่ใช้เกี่ยวกับการประเมินโรงเรียน ได้แก่ การประเมินสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน (กรมวิชาการ, มปป.) การประเมินคุณภาพ-ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์และกำแพงเพชร, 2540; สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก, 2542; สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี, 2540; สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรีและพระนครศรีอยุธยา, 2540; ธรรมรัตน์ ร่มมนต์, 2542; ไพโรจน์ รุจิระวิจักขณ์ และคณะ, 2542) การประเมินโรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544) สรุปเกณฑ์ขั้นต่ำที่ใช้ในการตัดสินผลการประเมินได้ดังตาราง 6

ตาราง 6 สรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินโรงเรียน

วิธีการ	เกณฑ์การตัดสิน
1. โรงเรียนพระราชทาน	ทุกด้านได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 2 จาก 4 คะแนน (50%) เฉลี่ยรวมทุกด้านไม่ต่ำกว่า 3.5 คะแนน (87.5%) สำหรับโรงเรียนพระราชทาน เฉลี่ยรวมทุกด้านไม่ต่ำกว่า 3 คะแนน (75%) สำหรับ โรงเรียนที่จะได้รับรางวัลชมเชย
2. โรงเรียนที่มีคุณภาพ-ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา	ระดับปานกลางผ่านเกณฑ์ 50 คะแนน
3. โรงเรียนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ยการประเมินแต่ละด้านผ่านเกณฑ์ระดับคุณภาพ 2.5 จาก 4 (62.5%)

จากตาราง 6 พบว่าเกณฑ์การตัดสินขั้นต่ำที่นิยมใช้มีค่าอยู่ระหว่าง 50 - 87.5% และจากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการประเมินผลภายในของสถานศึกษาของ สุวิมล ว่องวาณิช (2543) พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเกณฑ์การตัดสินคุณภาพควรเป็นการประเมินแบบอิงเกณฑ์ และแบ่งคุณภาพของสถานศึกษาออกเป็น 3 ระดับ คือ ดี พอใช้ ต้องปรับปรุง จุดตัดของคะแนนคุณภาพระดับดี ควรได้คะแนน 80% ขึ้นไป ระดับพอใช้ ควรได้คะแนนระหว่าง 60 - 79% และต้องปรับปรุงได้คะแนนน้อยกว่า 60% การตัดสินผลการประเมินขั้นต่ำจึงมีจุดตัดของคะแนนอยู่ที่ 60%

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยเกี่ยวข้องกับการประเมินโรงเรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์และกำแพงเพชร (2540) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพ-ประสิทธิภาพการศึกษา เขตการศึกษา 7 ในด้านปัจจัย ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านผู้บริหาร สภาพทั่วไปของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนของครู สื่อการเรียนการสอนของนักเรียน และคุณภาพของห้องสมุด ด้านกระบวนการ ได้แก่ กระบวนการเกี่ยวกับการบริหารและจัดการในโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน และกระบวนการเรียนการสอน และด้านคุณภาพของผลผลิต ซึ่งพิจารณาจากคะแนนจากแบบสอบถามผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มวิชาภาษาไทย ทักษะคณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 336 คน ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 672 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 7,211 คน กรรมการโรงเรียนจำนวน 6,732 คน และผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 1,680 คน พบว่า ด้านปัจจัยและกระบวนการ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และคณะกรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลางในทุกจังหวัด ส่วนผลการประเมินคุณภาพด้านผลผลิตซึ่งประเมินจากนักเรียน พบว่า นักเรียนในเขตการศึกษา 7 มีผลการประเมินคุณภาพทุกกลุ่มประสบการณ์มากกว่าร้อยละ 50

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี (2540) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา เขตการศึกษา 5 ในด้านปัจจัย ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านผู้บริหาร สภาพทั่วไปของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนของครู สื่อการเรียนการสอนของนักเรียน และคุณภาพของห้องสมุด ด้านกระบวนการ ได้แก่ กระบวนการเกี่ยวกับการบริหารและจัดการในโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน และกระบวนการเรียนการสอน และด้านคุณภาพของผลผลิต ซึ่งพิจารณาจากคะแนนจากแบบสอบถามผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มวิชาภาษาไทย ทักษะคณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 202 โรงเรียน

โดยใช้เครื่องมือจำนวน 12 ฉบับ แต่ละฉบับประกอบด้วยชุดของเขตการศึกษา และชุดพัฒนาฐานคะแนน พบว่า ด้านปัจจัยเกี่ยวกับครู ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้บริหารมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ปัจจัยด้านสื่อและห้องสมุดอยู่ในเกณฑ์ต้องปรับปรุง ด้านกระบวนการบริหารการจัดการ ครูและผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ดีมาก แต่กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ต้องปรับปรุง ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนคณะกรรมการโรงเรียนและผู้บริหารเห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรีและพระนครศรีอยุธยา (2540) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา เขตการศึกษา 6 ในด้านปัจจัย ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านผู้บริหาร สภาพทั่วไปของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนของครู สื่อการเรียนการสอนของนักเรียน และคุณภาพของห้องสมุด ด้านกระบวนการ ได้แก่ กระบวนการเกี่ยวกับการบริหารและจัดการในโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน และกระบวนการเรียนการสอน ด้านคุณภาพของผลผลิต ซึ่งพิจารณาจากคะแนนจากแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มวิชาภาษาไทย ทักษะคณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 177 คน ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 354 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4,001 คน กรรมการโรงเรียนจำนวน 354 คน และผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 885 คน โดยใช้เครื่องมือที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร่วมกันสร้างขึ้น จำนวน 9 ชุด พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับนักเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับครู เกี่ยวกับผู้บริหาร พฤติกรรมของนักเรียน สภาพทั่วไปของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอน คุณภาพของห้องสมุด ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าควรอยู่ในระดับดีมาก ดีมาก ปานกลาง ปานกลาง ดีมาก ควรปรับปรุง และควรปรับปรุงตามลำดับ ด้านกระบวนการเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร ครู และผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยผู้บริหารเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนครูเห็นว่าอยู่ในระดับควรปรับปรุง ส่วนกระบวนการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ผู้บริหารและคณะกรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าอยู่ในระดับปานกลาง

จุลหะ ประสานศักดิ์ (2542) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินมาตรฐานโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิปีการศึกษา 2541 ใน 3 ด้าน คือ มาตรฐานคุณภาพนักเรียน มาตรฐานการเรียนการสอนและมาตรฐานการบริหารโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 733 โรงเรียน โดยใช้แบบประเมินจากส่วนกลาง ผู้ประเมินได้แก่คณะกรรมการประเมินมาตรฐานโรงเรียนที่ได้รับแต่งตั้งโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ตัวแทนครู และตัวแทนประชาชนในชุมชน โดยมาตรฐานคุณภาพนักเรียนประเมินจากนักเรียน มาตรฐานการเรียนการสอนประเมินจากครูผู้สอน และมาตรฐานการบริหารโรงเรียนประเมินจากผู้บริหาร พบว่า มาตรฐานคุณภาพนักเรียน มาตรฐานการจัดการเรียนการสอนและมาตรฐานด้านการบริหารโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 3

ธรรมรัตน์ วัฒนรัตน์ (2542) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพ-ประสิทธิภาพของการศึกษาระดับประถมศึกษา เขตการศึกษา 1 ใน 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัย ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านผู้บริหาร สภาพทั่วไปของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนของครู สื่อการเรียนการสอนของนักเรียน และคุณภาพของห้องสมุด ด้านกระบวนการ ได้แก่ กระบวนการเกี่ยวกับการบริหาร และจัดการในโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน และกระบวนการเรียนการสอน และด้านคุณภาพของผลผลิต ซึ่งพิจารณาจากคะแนนจากแบบสอบถามผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มวิชาภาษาไทย ทักษะคณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารจำนวน 135 คน ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 270 คน กรรมการโรงเรียนจำนวน 270 คน และผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 270 คน และนักเรียนชั้น ป.6 จำนวน 4,097 คน พบว่า ด้านปัจจัยเกี่ยวกับนักเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับครู ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร สภาพทั่วไป สื่อการสอน และห้องสมุด ครู ผู้บริหาร และนักเรียนส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับ ปานกลาง ดีมาก ดีมาก ดีมาก ควรปรับปรุง และควรปรับปรุง ตามลำดับ ด้านกระบวนการทั้งด้านบริหารการจัดการในโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในระดับควรปรับปรุง ส่วนด้านกระบวนการเรียนการสอน นักเรียน ครู และผู้บริหารเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง และนักเรียนของโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถในกลุ่ม ประสบการณ์ต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ไพโรจน์ รุจิระวิจักขณ์ และคณะ (2542) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพ-ประสิทธิภาพของการศึกษาระดับประถมศึกษา เขตการศึกษา 11 ใน 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัย ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านผู้บริหาร สภาพทั่วไปของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนของครู สื่อการเรียนการสอนของนักเรียน และคุณภาพของห้องสมุด ด้านกระบวนการ ได้แก่ กระบวนการเกี่ยวกับการบริหารและจัดการในโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน และกระบวนการเรียนการสอน และด้านคุณภาพของผลผลิต ซึ่งพิจารณาจากคะแนนจากแบบสอบถามผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มวิชาภาษาไทย ทักษะคณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนจำนวน 519 โรงเรียน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12,110 คน โดยด้านปัจจัยและกระบวนการ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร ครู นักเรียน และกรรมการสถานศึกษา ส่วนด้านผลผลิตเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียน พบว่า ด้านปัจจัยในภาพรวม ครู นักเรียน และผู้บริหารเห็นว่ามีความพออยู่ในระดับดีมาก ด้านกระบวนการ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง ส่วนการประเมินผลนักเรียนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ มีผลการประเมินส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี (2542) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินมาตรฐานโรงเรียนตามมาตรฐานโรงเรียน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 3 ด้าน คือ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการเรียนการสอน และด้านการบริหารโรงเรียน จากนักเรียน ครู และผู้บริหาร ของโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานีจำนวน 821 โรงเรียน โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพนักเรียน แบบประเมินมาตรฐานด้านการเรียนการสอนสำหรับครู และแบบประเมินมาตรฐานการบริหาร ซึ่งประเมินโดยคณะกรรมการประเมินมาตรฐานโรงเรียนระดับจังหวัด/อำเภอ/โรงเรียนที่ได้รับแต่งตั้ง พบว่าคุณภาพนักเรียน คุณภาพด้านการเรียนการสอนของครู และด้านบริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่ได้คุณภาพระดับ 3 คือ อยู่ในระดับที่น่าพอใจอย่างมาก

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรดิษฐ์ (2542) ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินมาตรฐานโรงเรียนตามมาตรฐานโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ใน 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านคุณภาพนักเรียน ด้านการเรียนการสอน และมาตรฐานด้านบริหารโรงเรียน จากนักเรียน ครู ผู้บริหาร โรงเรียน และประชาชนในชุมชน ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี จำนวน 311 โรงเรียน โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพนักเรียน แบบประเมินมาตรฐานด้านการเรียนการสอน สำหรับครู และแบบประเมินมาตรฐานการบริหาร ซึ่งประเมินโดยคณะกรรมการประเมินมาตรฐานโรงเรียนที่ได้รับแต่งตั้งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนข้าราชการครู และตัวแทนประชาชน พบว่า คุณภาพนักเรียน คุณภาพด้านการเรียนการสอนของครู และด้านบริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่ได้คุณภาพระดับ 3 คือ มีคุณภาพอยู่ในระดับที่น่าพอใจมาก

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ประเมิน

มัญญ ศิวารมย์ (2542) พัฒนาระบบการแบบ 360 องศา เพื่อพัฒนาการสอนของครูสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยประเมินครูครอบคลุม 3 ด้าน คือ คุณลักษณะความเป็นครู พฤติกรรมการทำงาน/ กระบวนการทำงาน/กระบวนการสอน และผลลัพธ์ของงาน โดยใช้แหล่งผู้ให้ข้อมูล 5 แหล่ง คือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชา เพื่อนร่วมงาน ตนเอง และนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประกอบด้วย 3 ชุด คือ แบบประเมินการปฏิบัติงาน/ การสอนของครูที่ประเมินโดยผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าหมวด เพื่อนร่วมงาน และตนเอง แบบประเมินการปฏิบัติงาน/ การสอนที่ประเมินโดยนักเรียน ฉบับละ 40 ข้อ และแบบวัดทัศนคติที่มีต่อการประเมินแบบ 360 องศา ผลการประเมิน พบว่า ผู้ช่วยผู้อำนวยการหัวหน้าหมวด และเพื่อนร่วมงานประเมินได้สอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ 87 ตนเองประเมินได้สอดคล้องกับผู้ช่วยผู้อำนวยการ หัวหน้าหมวดและเพื่อนร่วมงานคิดเป็นร้อยละ 66.18 นักเรียนประเมินได้สอดคล้องกันคิดเป็นร้อยละ 72.86 ตนเองประเมินได้สอดคล้องกับนักเรียนคิดเป็นร้อยละ 53.79

จิตติมา จันทเวช (2542) ศึกษาความสอดคล้องของผลการประเมินประสิทธิภาพการสอนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาระหว่างการประเมินด้วยตนเองของครูผู้สอนกับการประเมินโดยผู้อื่นอันประกอบด้วย หัวหน้าหมวดวิชาของครูผู้สอน เพื่อนร่วมงานในหมวดวิชาเดียวกัน และนักเรียนที่เรียนกับครูผู้สอน โดยใช้แบบประเมินประสิทธิภาพการสอนของวิโรจน์ คำนึ่งคุณากร (2529) ที่ประกอบด้วย 6 คุณลักษณะ ได้แก่ บุคลิกภาพของครู ความสามารถทางวิชาการ เจตคติของครูต่อนักเรียนและวิชาที่สอน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน วิธีการสอน และวิธีการวัดและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ครูผู้สอนที่ประเมินตนเองจำนวน 97 คน หัวหน้าหมวดวิชาของครูผู้สอนจำนวน 95 คน เพื่อนร่วมงานในหมวดวิชาเดียวกันจำนวน 186 คน และนักเรียนที่เรียนกับครูผู้สอนจำนวน 1912 คน ผลการประเมินพบว่า ทั้ง 6 คุณลักษณะ ผลการประเมินระหว่างผู้ประเมินทุกกลุ่มมีความสอดคล้องกัน

Wilkerson, Manatt, Rogers, & Maughan (2000) ศึกษาความตรงการประเมินครูจากนักเรียน ผู้บริหาร และตนเอง ในการให้ข้อมูลป้อนกลับแบบ 360 องศา เพื่อทดสอบการปฏิบัติงานของนักเรียนระดับอนุบาลถึงเกรด 12 โดยอิงเกณฑ์การอ่าน ทักษะทางภาษา และการทดสอบทางคณิตศาสตร์ และศึกษาความสัมพันธ์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่อการปฏิบัติงานของครูที่วัดโดยผู้บริหาร นักเรียน และการประเมินตนเองเพื่อนำไปปรับปรุงการสอน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนทั้งหมด 988 คน ครู 35 คน และผู้บริหารจำนวน 4 คน โดยใช้แบบประเมินการปฏิบัติงานของครู 2 ชุด ชุดแรกเป็นแบบสอบถามสำหรับนักเรียน แบ่งเป็น 2 ฉบับ คือ แบบสอบถามสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลถึงเกรด 2 เป็นมาตรฐานประมาณค่า 3 ระดับ และแบบสอบถามสำหรับนักเรียนเกรด 3 - 5, เกรด 6 - 8 และเกรด 9 -12 เป็นมาตรฐานประมาณค่า 4 ระดับ จำนวนฉบับละ 20 ข้อ ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับครูประเมินตนเองและผู้บริหารประเมิน ซึ่งมีลักษณะคู่ขนานกับแบบสอบถามของนักเรียน เป็นมาตรฐานประมาณค่า 4 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ข้อมูลจากแบบสอบถามทั้ง 4 ชุด สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์แบบอิงเกณฑ์ของนักเรียนเมื่อสิ้นปีการศึกษา ผลการวิเคราะห์บ่งชี้ความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงระหว่างผลการประเมินของนักเรียนกับการปฏิบัติงานของครู ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินตนเองของครูกับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ และทักษะทางภาษา และการอ่านของนักเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำ ค่าความสัมพันธ์ของการประเมินโดยผู้บริหารกับนักเรียน ผู้บริหารกับครูประเมินตนเอง ครูประเมินตนเองกับนักเรียนมีค่าเท่ากับ .52 .30 และ .46 ตามลำดับ ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ การประเมินนักเรียนของครูเป็นการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนบนขอบเขตของการพัฒนาการทดสอบอิงเกณฑ์ และแสดงความสัมพันธ์เชิงบวกที่เข้มแข็งต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับผู้บริหารและครู

Peterson, Wahlquist, & Bone (2000) ประเมินคุณภาพของครูโดยสำรวจความคิดเห็นของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนในระดับอนุบาล ถึง เกรด 12 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเครื่องมือสำหรับประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของครูให้มีความตรงและความเที่ยง สํารวจนักเรียนจาก 27 โรงเรียน เพื่อประเมิน

การปฏิบัติงานของครู 401 คน ได้ข้อความจำนวน 9,765 ข้อ การศึกษาที่สนับสนุนความคิดที่ว่า การสำรวจนักเรียนสามารถเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความตรงและความเที่ยงสำหรับการประเมินครู ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจนักเรียนอธิบายมิติคุณภาพของครูได้อย่างชัดเจนเหมือนการที่นักเรียนแสดงความคิดเห็น ซึ่งส่งต่อจากครูคนหนึ่งสู่ครูอีกคนหนึ่ง การสำรวจนักเรียนไม่เพียงแสดงให้เห็นความแตกต่างของผลการประเมินเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งข้อมูลที่ดียิ่งจะเชื่อมต่อระหว่างครู และความจำที่ได้จากการเรียน ซึ่งนักเรียนจะสามารถให้ ข้อมูลที่ดีระหว่างครู ผู้สนับสนุนส่งเสริมการเรียน และครูที่กระทำต่อพวกเขาได้ เพราะนักเรียนคือศูนย์กลางการทำงานของครู ซึ่งเห็นการทำงานของครูในมุมมองที่แตกต่างไปจากผู้ประเมินแหล่งอื่นๆ